

- Тернопіль вечірній. – 1997. – 28 червня.
6. Фонд Тернопільського Державного Архіву Гречин Б. Олександр Барвінський // Вільне життя. – 2001. – 4 грудня.
 7. Грушевський М. З соціально-національних концепцій Антоновича // Український історик, 1984. – №3. – 140 с.
 8. Демкович-Добрянський М. Україна і Росія – Львів – Краків – Варшава, 1993. – 76 с.
 9. Дорошенко Д. Володимир Антонович: його життя, наукова й громадська діяльність. – Прага, 1942. – 504 с.
 10. Фонд Державного Тернопільського Архіву Зозуляк Є. У Шляхтинці – з шляхів у безсмертя // Вільне життя. – 1997. – 27 червня.
 11. Кебар С. Один погляд на життя // Календар "Просвіти" за 1928р. – Л. – 1928. – 86 с.
 12. Фонд Державного Тернопільського Архіву Кравець О. Ліберний О. Слова та окраса галицького роду : До 150-річчя від дня народження О. Барвінського // Дзвін. – 1997. – №7. – С. 133-138
 13. Кровицька О. Чи важко просто бути? // Календар товариства "Просвіта" – 1928 – Л. – 1927. – 93 с.
 14. Ксешинський С. Тернистий шлях. // Календар товариства "Просвіта" за 1918р. – Л. – 1917. – 75 с.
 15. Левицький К. Історія думки Галицьких українців 1848-1914 р.р. – Львів, 1926. – 198 с.
 16. Левицький К. Історія політичної думки – Львів, 1923. – 156 с.
 17. Левицький К. Українські політики Галичини – Тернопіль, 1996. – 368 с.
 18. Невинський К. Шлях до свободи // Нова зоря. – 1926 – 31 грудня.
 19. Павлишин С. Олександр Барвінський. – Львів, 1997. – 278 с.
 20. Фонд Державного Тернопільського Архіву Погребенник Ф. Сподвижник : [До 150-річчя від дня народження О. Барвінського] // Українська слава. – 1997. – 17 липня.
 21. Фонд Державного Тернопільського Архіву Романів О. Архітектор українського п'ємонту : [О. Барвінський] // Шлях перемоги. – 1997. – 3 липня.
 22. Фонд Державного Тернопільського Архіву Рудка Б. Олександр Барвінський і " Пасіка " // Золотий колос. – Львів, 1997. – С. 110-111.
 23. Студинський К. Олександр Барвінський. – Львів, 1996. – 169 с.
 24. Хроніка Наукового товариства ім. Т.Шевченка. За роки 1926-1930. – 1930. – Ч.69-70. – 613 с.

Дмитро Єлісєєв
наук. керівник – доц. І.І. Шумський

КІННІ ПЕРЕГОНИ В СТАРОДАВНЬОМУ РИМІ

Як і де зародились кінні перегони? Чи мали вони першочергово релігійний характер? Чи могли вони грати в тогочасному римському суспільстві, крім розважальної, ще якусь роль? Багато запитань, але сучасна наука і, зокрема, дане дослідження дають на них відповідь.

Для розкриття даних питань поставимо перед собою відповідні завдання:

З'ясувати як і де зародились кінні перегони;

Визначити структуру даного виду розваг;

Прослідкувати трансформацію характеру кінних перегонів та встановити роль цих ігор у римському суспільстві.

Джерельна база цієї проблеми є надзвичайно великою. Досить сказати, що про кінні перегони згадується майже в кожному історичному джерелі тих часів.

Найбільш інформативними з даного питання є наступні історичні джерела: "Листи" Плінія Молодшого, "Історія Риму від заснування міста" Тіта Лівія, "Життя дванадцяти цезарів" Гая Светонія Транквілла та інші.

Серед науковців, які займались даним питанням, варто назвати наступних: Немировський А.И. "Ідеологія і культура Раннього Риму" (1964 р.), Винничук Л. "Люди, мораль і звичаї Древньої Греції і Риму" (1988 р.), Поль Гіро "Побут і мораль древніх римлян" (2000 р.), Сергієнко М. "Життя Стародавнього Риму" (2000 р.) та інші. На жаль, дана тема не опрацьовувалась окремими монографіями, але той матеріал, який нам дають численні історичні джерела, є достатнім, щоб зрозуміти ту важливу роль, яку ігри взагалі, і кінні перегони зокрема, грали в житті стародавніх римлян.

В історії культури, а особливо римської, нічого ніколи не виникало просто так, на пустому місці. В праці "Рим і індоєвропейські ритуали" видатний дослідник Георг Думецль доводить, що такі ігри не могли зародитись у Римі самі по собі, без зовнішнього впливу. Але який народ дав Риму цю традицію? Відповідь на це запитання знайшлась в одному з древніх

цирків. Відомо, що такі будови перебудовувались і оновлювались багато разів. Так, під час одного з таких ремонтів барельєфи з зображенням перших ігор були просто замазані шпаклівкою, завдяки чому чудово збереглися до наших днів. Ці зображення стилізовані під етрусські картини і були датовані VI ст. до н.е. Ось один з сюжетів: *один наїзник скидає іншого, третій лежить на землі, а поряд корчаться його коні. Жах застиг на його обличчі: коли вцілілі підуть на наступне коло. А попереду несеться преможець . . .*

Навряд таку жорстоку розвагу римляни могли успадкувати від висококультурних греків. Скоріше їх звичай заклали основу гонок, а все інше – кров і біль – справа рук етрусків. Крім того, є згадки, що подібні ігри етруски проводили біля легендарних "Брам Пекла", місця, де, як вони вважали, знаходиться вхід до царства мертвих. Подібні стилізовані споруди знаходять і в древніх цирках, де можна побачити статуї древнього бога Кноса, який був покровителем Пекла (пізніше він став покровителем врожаю). Цікавий факт: вівтар цього бога знаходився під землею, і відкривався лише 2 рази на рік (21 серпня і 15 грудня) на свято Консуалій, тоді йому приносили жертви і проводили кінні перегони. [1:351]

Таким чином, у етрусків це була свого роду компенсація богу Пекла за живих (так вони просили не забирати багато живих, а приймати кров, пролиту біля його дому), а у римлян – вдячність богам за це свято, яка включала жертвопринесення. [3:207]

Однак, існує і інша думка, згідно з якою, ці ігри першочергово не були присвячені богам, а, навпаки, завдяки своїй жорстокій природі, отримали таких покровителів, як боги смерті. Але цьому суперечить той факт, що у римлян не було поділу на хороших і поганих богів, були лише сильніші і слабші на "Раді богів".

Найбільш популярним є твердження про те, що ці ігри походять від культу плодороддя, і завжди були тісно з ним пов'язані. Смерть – протиположна життю, а звідси і плодороддя. Роблячи жертвопринесення, смертний намагався таким чином умилювати богів. Згадаємо відому давньогрецьку легенду про те, як Аїд, цар мертвих, вкрав Персефону, дочку Деметри, богині плодороддя. Подібна легенда є і у римлян (за легендою, під час Консуалій були викрадені дочки, запрошені Ромулом на свято сабіян). Можливо, що через умилювання бога Пекла (Кноса) римляни хотіли заручитись підтримкою дочки богині врожаю, а через неї і самої богині. До того ж, циклічний характер ігор може свідчити і про наслідування змінам пір року, що також пояснюється міфом про Персефону. Тепер про колісницю. Чи не на ній Аїд (Кнос) їхав, крадучи дочку богині плодороддя? Пізніше, через те, що з часом Кнос став покровителем врожаю, участь коней у святі пояснювалась їх участю у зібранні врожаю. [5:231]

Є ще один факт на користь цієї теорії. Овідій пише: *"... Спочатку ігри проводились за традиціями, з врахуванням усіх правил. В упряж запрягали коні чи мули. Їх кількість мала бути рівною чотирьом, як в класичній колісниці – квадризі. Але потім правила почали змінюватись. Колись це знищить наші чудові ігри"*. Чому саме чотирьох коней? Можливо, це і є ті пори року, а Овідій гнівається на те, що римляни починають змінювати порядок, встановлений богами! [3:206-208]

Таким чином, кінні перегони першочергово все ж таки мали сакральний характер, а вже згодом перетворились у засіб для розваги.

Для проведення перегонів місця не бракувало. Це могла бути навіть галявина, де арену обмежували увігнані в землю мечі. Та найбільшим і найулюбленишим місцем проведення забігів був **Великий Цирк** -монументальна споруда, розміщена між двома пагорбами (Авентинським і Палатинським), яка сягала в ширину 150 м. і в довжину 600 м. Традиція приписує Тарквінію Старшому (за іншою теорією – Тарквінію Гордому) вибір цього місця для забігів і перетворення схилів Авентину і Палатину в деяку подібність справжнього амфітеатру. Про це пише Тит Лівій: *"Тоді вперше відведено місце для цирку, який тепер зветься Великим. Були визначені місця для батьків і вершників, щоб кожен з них міг зробити для себе сидіння. Дивились з помостів, покладених на підпорках висотою в 12 футів"*. [6:43] Однак точні свідчення про цей цирк датуються 329 роком до н.е. *"В цьому році (329) в цирку були вперше встановлені загородки"* – пише Тит Лівій. [6:384]

Навпроти напівкруглої сторони розміщувались по дузі **carceres**: 12 конюшень (загородок), з яких виїжджали колісниці, і які відкривались усі одночасно. Посередині між конюшнями знаходились ворота, через які входила святкова процесія – **Pompa** (звідси – porta Pompaе). Вона була відголоском тих часів, коли кінні забіги були частиною релігійного святкування. Процесія спускалась з Капітолія на Форум, перетинала Велабр і Бичий ринок, вступала через Ворота Помпи до цирку і обходила його довкола. Над воротами була ложа для

магістрата, який проводив ігри, він і давав сигнал для початку заїзду – кидав білу хустинку.

Слід сказати, що коней римляни любили, і спеціально їх розводили. Деякі райони Італії вирощували чудових бігових коней, а саме Апулія, Калабрія і країна Гірпінів (біля Аппенінських гір на схід від Кампанії). Були великі табуни і в Сицилії. Привозили чудових коней і з Африки, Мізії і Фессалії.

Справжні фанати знали імена найкращих коней, їх родовід, вік і бігові якості.[2:216] Любов до коней іноді переростала у справжню манію. Наприклад, Гай Светоній Транквілл таке пише про Калігулу: *"Свого коня Бистроногого він так оберігав від усякої турботи, що кожен раз перед гонками посилав солдат наводити тишу по-сусідству; він не тільки зробив йому конюшню з мармуру і ясла із слонової кістки, не тільки пурпурові покривала і намиста, але навіть відвів йому палац зі слугами та меблями, куди від його імені запрошував і приймав гостей; кажуть, він навіть збирався зробити його консулом"*. [7:167]

Нерон утримував на пенсії бігових коней, які через похилий вік не могли брати участь у змаганнях.

Спочатку постачанням коней для ігор займалась держава. Але згодом таке право було дане на відкуп, і через деякий час такі відкупщики утворювали справжні організації, що займалися усіма питаннями щодо гонок. До цієї спільноти входили сотні людей. Технічною назвою таких бігових спільнот було **factio** – "партія"; її голова і господар називався **dominus factionis** ("власник партії"). В республіканський період таких "партій" було дві, і щоб переможця на змаганнях було видно зразу, "партії" стали одягати своїх візничих в різні кольори: візничі з'являлись в одязі білого кольору (**factio albata** – "біла партія"), а інший в червоному (**factio russata** – "червона партія"). За імперії з'явилося ще дві партії – "блакитні" (**veneta**) і "зелені" (**prasima**). Імператор Доміціан додав ще два кольори, а звідси і партії: *"До чотирьох попередніх кольорів циркових візничих додав два нових – золотий і пурпуровий"*. (Гай Светоній Транквілл).[7:278] В час пізньої імперії відбувається об'єднання цих партій: "білі" з "зеленими", а "червоні" з "блакитними", в IV ст., наприклад, згадуються тільки ці останні. [5:237]

Римляни навіть готували арену відповідно. Гай Светоній Транквілл про це: *"... посипали арену суриком і чорною зеленню ("зелена" і "червона" партії)..."*. [7:166]

Люди підтримували ту чи іншу партію. Ось що про це каже Пліній Старший в своїх "Листах": *"... любили ганчірку, боготворили ганчірку, і якщо в самий напружений момент суперники могли б обміняти своїм кольоровим одягом, то глядачі поміняють і предмет свого захоплення і зразу покинуть тих візничих і тих коней, котрих вони впізнають здалеку, чий імена вони викрикують"*. [4:159] Частково таке відношення можна пояснити тим, що римляни ставили гроші на кольори партій, чий колісничі змагаються. Але можливі і інші пояснення. Відомо, що і офіційна влада мала свої вподобання в цьому. Для прикладу: Калігула, Нерон, Доміціан, Л.Вер, Коммод, Гелеогабал надавали перевагу зеленій партії. Навіть Марціал мав добре виражену симпатію до зелених. [5:238; 7:154,209] Чи не стали згодом гонки політичною ареною, на якій вирішувалось питання підтримки народом того чи іншого діяча? Причому успіх на політичній арені міг напряму залежати від успіху на кінних перегонах. Як приклад – намісник імператора в Германії, консул, командує рейнськими легіонами під час правління Гальби, а згодом і імператор, Вітелій, за декілька років до цього при імператорі Калігулі був ... конюшим! [3:216]

Ця емоційна опозиція була, можна сказати, небезпечнішою за ідеологічну, сенатську; і смерть трьох імператорів (Калігули, Нерона і Доміціана) чи не була в деякій мірі підготовлена цим "цирковим незадоволенням"?

Таким чином, колісничні змагання, походячи від релігійних звичаїв етрусків, набувають у римлян великого розмаху та популярності, і перетворюються на арену великої політики. Вони починають грати не тільки релігійну (на початку), розважальну (протягом усього часу проведення), але й політичну функцію. Змагання на колісничях стають таким собі обов'язком популярного громадського діяча перед народом, завдяки чому він отримував у останнього визнання і пошану.

Література

1. Гладкий В.Д. Древний мир: Энциклопедический словарь. В 2т. Т.1. – Донецк: МП Отечество, 1996. – 512с.
2. Гиро Поль. Быт и нравы древних римлян. – Смоленск: Русич, 2000. – 576с.
3. Непомнящий Н.Н. Тайны древних цивилизаций. – М.: Вече, 2001. – 464 с.

4. Плиний Младший. Письма. – М.: Изд-во Наука, 1982. – 405 с.
5. Сергеенко М. Жизнь древнего Рима. – СПб издательско-тогр. дом Летний сад, журнал Нева, 2000. – 368 с.
6. Тит Ливий. История Рима от основания города. В 3 т. Т.1. – М.: Изд-во Наука, 1994. – 575 с.
7. Транквилл Гай Светоний. Жизнь двенадцати цезарей. – М.: Правда, 1990. – 512

*Галина Жулковська
наук. керівник – доц. І.М. Боровська*

"ЧЕРВОНИЙ ТРАВЕНЬ" 1968 РОКУ. ВІДСТАВКА ШАРЛЯ ДЕ ГОЛЛЯ

У житті кожного народу періоди слави і могутності чергуються з періодами упадку та зневіри і цей невлотимий закон історії не обминув Францію. Тому завданням історичної науки будь-якої держави, в даному випадку Франції, полягає у тому, щоб зафіксувати події та імена тих людей, які не стояли осторонь долі своєї нації, а вклали у різні періоди більшу чи меншу частку своєї діяльності у її розквіт. Роль, перш за все, студентів Франції в травні-червні 1968 року в цьому аспекті для історії Франції особлива, адже саме вони першими виступили за демократію, за повагу особистих прав, за підвищення матеріального рівня життя французів. У цьому й полягає актуальність даного дослідження.

Однак, певна частина молоді схильна до радикальних та екстремістських поглядів, а іноді й дій. Так, переважна більшість учасників "студентської революції" у Франції в травні 1968 року перебувала під впливом анархічних ідей [1:24]. Пояснити це можна тим, що екстремістська свідомість характеризується імпульсивністю, конфліктністю, внутрішньою напругою, нетерпимістю. І саме цей екстремізм став передумовою пролиття крові, став причиною "червоного травня" 1968 року в Франції. Мабуть, немає на світі такої країни, територія якої не була б полита кров'ю. Чому саме так склалися обставини 1968 року в Франції, яка реакція була президента П'ятої республіки на ці події? Дане питання вивчали та аналізували такі науковці як Айвазова С.Г., Арказян М.Ц., Руссель Е., Новиков Г.Н., Смирнов В.П. та ряд інших дослідників. Актуальність даного наукового дослідження зумовлюється й тим, що події травня-червня 1968 року стали причиною краху політичної діяльності Шарля де Голля.

Отож, в середині 1968 року Франція пережила глибоку соціально-політичну кризу [4:111]. Влітку цього ж року відбулися великі соціальні потрясіння, початок яких покладали виступи студентів. Саме виступи студентів дали поштовх масовому рухові робітників і державних службовців [7:185]. Демократичну частину студентства, всіх вихідців з дрібної буржуазії, робітників і службовців не задовільняла стара система французької вищої освіти, яка склалася ще за Наполеона І. Біля половини студентів повинні були поєднувати навчання з роботою. Відсутність необхідних матеріальних умов і складна система екзаменів призводили до того, що 70-80 % студентів, прийнятих на перший курс, не могли закінчити навчання. Але навіть ті, хто отримав диплом про вищу освіту, на відміну від довоєнного часу і післявоєнних років, не мали гарантій на працевлаштування і не могли розраховувати на забезпечене майбутнє [10:217].

На початку 1968 року Франція переживала також соціально-економічне напруження: вартість франка впала, кількість безробітних досягла 500 тисяч. Проте оцінювати події травня 1968 року, як суто соціальну кризу, як вияв "класової боротьби" було б надто по-марксистськи. Адже основним компонентом травня 1968-го року ставали ідеологія та рух молоді, зокрема студентів. Справа в тому, що у 1960-х роках у життя увійшла генерація людей, не пов'язаних з воєнним лихоліттям, його психологією, традиціями. Це була молодь з новим світобаченням. Цей процес мав глобальний характер [6:201].

З початку 1968 року в Парижі і в ряді інших міст все частіше і частіше проходили студентські хвилі [11:57]. Студенти відмовлялися здавати екзамени, в яких вони бачили засіб соціальної дискримінації, протестували проти класового характеру системи вищої освіти, промовляли: "Ні буржуазному університету!". Вони закликали перейти "від критики університету до критики суспільства" і оголосили своїм завданням всезагальне відхилення. Провідну роль серед студентів почали відігравати гошисти, яких очолював 23-літній виходець з Німеччини Даніель Кон-Бендіт. Гошисти зривали заняття, влаштовували сутички з поліцією, пропонували неодмінно ліквідувати "класовий університет" і уряд. "Кажи "ні" всьому", –